

Reviderad 2019-08-19. Ledsagare.

Tillämpningsanvisningar för riksfärdtjänst

Riksfärdtjänst beviljas enligt Lag om Riksfärdtjänst som är fristående från Lag om Färdtjänst. Rätt till resa med Riksfärdtjänst förutsätter alltså inte att den som söker är beviljad färdtjänst.

Vad är ett stort och varaktigt funktionshinder

Riksfärdtjänst beviljas personer som till följd av ett stort och varaktigt funktionshinder måste resa på ett särskilt kostsamt sätt eller inte kan resa utan ledsagare.

Stort funktionshinder

Vad som är ett stort funktionshinder preciseras inte i Lag om Riksfärdtjänst men med stöd av domar och praxis som utvecklats kan man konstatera att stort funktionshinder i sammanhanget betyder en betydande nedsättning av sökandens fysiska eller psykiska hälsa eller kapacitet att förflytta sig och genomföra resor. Nedsättningen ska vara orsakad av sjukdom, skada, medfödd eller förvärvad. Uttrycket ersätter det tidigare ”svårt och bestående handikapp” och ska ses som synonymt med detta.

Svårigheter eller funktionsnedsättning som huvudsakligen beror på hög ålder, ovana vid resor, osäkerhet eller liknande berättigar inte till riksfärdtjänst.

Till skillnad mot formuleringen i Lag om färdtjänst gäller alltså inte att resenären ska ha väsentliga svårigheter att resa utan resa ska vara omöjlig att genomföra utan fördyrade kostnader eller stöd av ledsagare.

Varaktigt

Varaktigt preciseras inte heller i Lag om riksfärdtjänst men med stöd av domar och praxis framkommer att varaktigheten ska överstiga 1 år.

Ledsagare

I förarbetena (prop. 1988/89:81 sidan 16) till lag om riksfärdtjänst anges bland annat att behovet av ledsagare alltid bör ställas i relation till den service som trafikföretaget erbjuder. Det ingår i trafikföretagens uppgift att tillhandahålla en rimlig grad av service för personer med funktionshinder. Riksfärdtjänst med ledsagare bör därför bara ges till dem som behöver mer personlig hjälp under resekedjan än vad trafikföretagen kan bidra med. Om ledsagare behövs för någon del av resan bör i första hand tåg eller flyg med ledsagare väljas framför alternativet taxi.

Enligt Lag om Färdtjänst ska bedömning om rätt till färdtjänst göras utifrån vad sökanden klarar självständigt, utan ledsagare. Lag om Riksfärdtjänst har en annan skrivning.

Riksfärdtjänst ska beviljas med hänsyn tagen till vad sökanden klarar i ledsagares sällskap. Detta

utan hänsyn taget till om sökanden ansöker om resa tillsammans med ledsagare eller inte eller har tillgång till en ledsagare. Detta är en viktig skillnad mellan lagarna. I Lag om Färdtjänst görs bedömningen vad sökanden klarar självständigt, i Lag om Riksfärdtjänst vad sökanden klarar med hjälp av ledsagare.

Bedömning av rätt till riksfärdtjänst

Samtliga punkter nedan ska vara uppfyllda för att resa med riksfärdtjänst ska kunna beviljas.

Tillstånd ges under förutsättning att

- resenären är folkbokförd i Blekinge
Vid behov krävs intyg från Skattemyndigheten.
- resan till följd av den sökandes funktionshinder inte till normala resekostnader kan göras med allmänna kommunikationer eller inte göras utan ledsagare
Stort och varaktigt funktionshinder krävs. Resan ska vara omöjlig att genomföra till normala resekostnader eller utan ledsagare. Kravet på funktionshindrets omfattning är betydligt större än vid färdtjänst.
- ändamålet med resan är rekreation eller fritidsverksamhet eller någon annan enskild angelägenhet av fritids- eller rekreativkaraktär
Enligt domar och praxis gäller rekreation och fritidsverksamhet liksom enskild angelägenhet i ganska vid bemärkelse. Även definitiv avflyttning omfattas av rätten till riksfärdtjänst enligt dom (KamR Stockholm 5621-16 2016-09-14) som dock är något omtvistad. Riksfärdtjänst får inte användas till utbildning annat än rena fritidskurser, inte till sjukvård exempelvis vid fritt vårdval eller privatkliniker som bekostas av sökanden själv eller till sjukvårdande behandlingar. I en gråzon ligger vissa rehabiliterande aktiviteter av typen konvalescens som bekostas av sökanden själv men som inte helt klart ligger inom området sjukvård eller sjukvårdande behandlingar. Dessa får bedömas från fall till fall.
- resan görs inom Sverige från en kommun till en annan kommun
Riksfärdtjänst får inte användas inom Blekinges färdtjänstområde.
- resan görs med allmänna kommunikationer tillsammans med ledsagare, bil, eller med ett för ändamålet särskilt anpassat fordon
Alla former av offentliga allmänna kommunikationer i linjetrafik liksom taxi och specialfordon kan användas. Som linjetrafik räknas all trafik som har en tidtabell och där vem som helst kan köpa en biljett och resa. Notera att tåg första klass kan beviljas som riksfärdtjänst vilket ibland kan göra en resa med tåg möjlig.
- resan inte av någon annan anledning bekostas av staten, en kommun eller ett landsting
Kan röra sig om verksamhetsresor, resor till arbetsförmedling, till domstol för vittnen, förflyttningar inom kriminalvården eller sjukvården, elever som går på riksgymnasierna med flera.

Resor i tjänsten

Resan får inte vara en tjänsteresa till följd av ett anställningsförhållande.

Resor som ingår i tjänsten ska bekostas och anordnas av arbetsgivaren. I en gråzon ligger resor inom ramen för intresseorganisationer, politiska partier och föreningar där det kan vara tveksamt om riksfärdtjänst ska beviljas

Minderåriga

Minderåriga kan beviljas riksfärdtjänst på samma sätt som en vuxen men med hänsyn tagen till vad som är rimligt med tanke på dess ålder. Mindre barn reser normalt inte längre resor ensamma utan alltid i sällskap av vuxen. Det finns domar (KamR Göteborg 1353-14 2014-04-30 med flera) som fastslår att det vid bedömning av rätt till färdtjänst ska vara funktionsnedsättningens omfattning och konsekvenser som ska vara avgörande, inte i första hand barnets ålder. Vid resa med riksfärdtjänst finns inte någon liknande dom. Här kan det vara rimligt att se till vad aktuellt barn klarar tillsammans med en förälder/vårdare upp till 12-årsåldern. Vid resor med flyg gäller dock en lägre ålder då flyget accepterar ensamåkande barn från 5 års ålder. Vid bedömning tas således hänsyn till vad barn i motsvarande ålder kan förmodas klara av självständiga resor beroende på vilket färdmedel som är aktuellt.

Åldersgräns för ensamresande barn - SJ

SJ har ingen åldersgräns för ensamresande barn utan det är upp till dig som förälder att bedöma om barnet klarar av att resa på egen hand. Barn som reser utan vuxet sällskap ska kunna ansvara för sig själv under resan. Det är också viktigt att tänka på att barnet ska kunna ansvara för sig själv vid till exempel en trafikstörning.

Åldersgräns för ensamresande barn – inrikes flyg

För barn mellan fem och elva år erbjuder de allra flesta flygbolag assistansservice. Kravet är då att två namngivna personer lämnar respektive hämtar barnet på flygplatserna. Vissa flygbolag erbjuder även assistans för barn upp till 15 år, i den mån de har resurser för det.

Ansökan om tillstånd till riksfärdtjänst

Ansökan om resa med riksfärdtjänst sker skriftligt på särskild blankett. Muntlig ansökan är tillåtet men då bör uppgifterna dokumenteras noga och ansökan läsas upp för godkännande av sökanden. Ansökan via mail är också möjligt.

Ansökningsblanketten är ett stöd för att få kompletta uppgifter från sökanden och vid behov kan blanketten återsändas för komplettering eller kompletterande uppgifter begäras på annat sätt.

Ansökan görs till Region Blekinge. Om så bedöms nödvändigt kan handläggare begära att funktionshindret som sådant, dess varaktighet eller andra omständigheter av betydelse för tillståndet bekräftas eller beskrivs mer noggrant i ett medicinskt utlåtande.

Det åligger resenären att lämna de uppgifter som behövs för att beslut ska kunna fattas samt att på begäran skaffa och skicka in de intyg som bedöms nödvändiga.

Intyg gäller regelmässigt om ansökan omfattar mycket speciella önskemål eller anpassningar, om funktionshindret är av psykisk eller social art eller innehåller uppgifter som handläggarna

inte har möjlighet att ta ställning till. Enligt domar gäller att den som ansöker måste kunna visa att hen uppfyller de högt ställda krav som gäller för resa med riksfärdtjänst. Enbart uppgift från sökanden själv räcker således inte alltid utan kan vid vissa tillfällen behöva verifieras eller förtydligas i exempelvis ett medicinskt utlåtande.

Ansökan om enstaka resa

Ansökan bör ske senast 14 dagar före planerat resedatum. I undantagsfall (t ex för närvaro på begravning eller besök hos akut sjuk) kan ansökan göras senare. I samband med storhelger krävs att ansökan sker ännu tidigare eftersom tillgången på transportmedel är begränsad. (Dom i KamR Jönköping 137-03 2003-05-09)

Ansökan för viss tid eller visst antal resor

I normalfallet sker ansökan om riksfärdtjänst för varje enskild resa. Vid exempelvis önskemål om flera likadana resor kan tillstånd sökas för viss tid eller visst antal resor. Sådant tillstånd beviljas endast med specificering av resesätt och till speciella resmål.

Anslutningsresor

Anslutande resor till flygplats, tågstation etcetera ska i första hand göras med färdtjänst respektive RIAK-resa. För person som inte är beviljad färdtjänst ska dessa sträckor ingå i bedömningen för riksfärdtjänstresan som helhet.

Beslut och återkallande av beslut

Region Blekinge beslutar om tillstånd och färdmedel. Tillstånd kan inte ges i efterhand och redan bokade biljetter tas inte över av Region Blekinge.

Beviljat tillstånd för viss tid eller visst antal resor kan återkallas om:

- förutsättningar för tillståndet inte längre finns
- ändrade förhållanden medför att tillståndets villkor bör ändras eller om det framkommer förhållanden som inte tidigare varit kända
- tillståndshavaren gjort sig skyldig till överträdelse av gällande regler

Överklagande av beslut

Ett beslut om riksfärdtjänst som helt eller delvis går sökanden emot kan överklagas till Förvaltningsdomstolen. Överklagandet skall ske skriftligt. Det skall ha kommit in till Region Blekinge inom tre veckor efter det att sökanden fick del av beslutet

Vart får man åka?

Resan skall göras inom Sverige och får inte till sin helhet ske inom Blekinges färdtjänstområde. Resa utanför Sveriges gränser beviljas inte, exempelvis till Kastrups flygplats. Riksgränsen är en absolut gräns.

Resor med riksfärdtjänst kan beviljas för hela resan eller för delar av resan. Riksfärdtjänst kan alltså beviljas för den eller de delar av resan som inte kan göras till normala reskostnader.

Om resenären behöver ha ledsagare på del av resan ska dock ledsagare beviljas för hela resan. Detta framgår av flera domar som tolkat lagens förarbeten på detta sätt. Anledningen är att det anses omöjligt för en resenär att skaffa fram en ledsagare som ska följa med en viss sträcka mitt under en resa.

När får man åka?

Resan med allmänna kommunikationer kan självklart endast företas under tid då aktuell sträcka trafikeras. Även om bil eller specialfordon beviljas ska resan företas då allmänna kommunikationer trafikerar aktuell sträcka. Undantag medges endast om mycket speciella omständigheter föreligger vilka inte på samma sätt skulle drabbat en icke funktionshindrad person.

Färdsätt

Resor med riksfärdtjänst görs med allmänna kommunikationer, bil eller ett för ändamålet särskilt anpassat fordon (specialfordon). Ersättning för resor med hyrbil eller privatbil medges aldrig.

Region Blekinge beslutar om färdsätt med beaktande av resenärens funktionshinder och övriga omständigheter. Billigaste färdsätt skall användas vilket innebär följande färdmedelsprioriteringar:

1. Allmänna kommunikationer, det vill säga tåg, buss, flyg eller båt där så är möjligt med hänsyn till resenärens funktionshinder. Förstahandsalternativet ska alltid vara allmänna kommunikationer med ledsagare.
1. Kostnadsjämförelse mellan olika färdmedel görs den dag handläggningen av ärendet inleds och gäller oavsett om priset för biljetter därefter förändras. Kostnad för bil beräknas enligt schablon taxi 150 SEK/mil och specialfordon 200 SEK/mil.
2. Allmänna kommunikationer i kombination med bil eller specialfordon.
3. Bil eller specialfordon som huvudfärdmedel. Enligt dom i KamR Göteborg 2629-15 ska även liggande transport beviljas vid behov.

Annan prioritering kan göras om resan därigenom blir billigare för huvudmannen.

Vid resor med allmänna kommunikationer skall rabatter och billigare prisalternativ användas i så stor utsträckning som möjligt med hänsyn till funktionshinder och resans ändamål.

Beviljande av tillstånd skall ske med hänsyn till sökandens funktionshinder. Omständigheten att det saknas allmänna kommunikationer till den plats eller vid den tidpunkt man önskar resa är i sig inget skäl för att bevilja riksfärdtjänst eller annat färdmedel.

Ledsagare

Ledsagare är en person som ska hjälpa resenären att genomföra resan, vederbörande förväntas således stå för all personlig service resenären behöver såsom hjälp med biljetter, vid av- och påstigning, bagage, personlig omvårdnad etc. Ledsagaren - som åker gratis – måste stiga på och av på samma plats som resenären.

Region Blekinge beviljar resa för ledsagare om detta är en absolut förutsättning för resans genomförande. Fram och återresa (så kallad tomresa) för ledsagaren beviljas om omständigheterna så kräver. Sådan resa beviljas alltid med allmänna kommunikationer även om huvudresan beviljas på annat sätt och endast för samma sträcka. Tomresa för ledsagare beviljas således inte till/från annan plats.

Lagen om riksfärdtjänst föreskriver inte någon skyldighet för Region Blekinge att tillhandahålla ledsagare. Enligt Transportstyrelsens allmänna råd finns heller ingen skyldighet att ersätta andra kostnader för ledsagaren än själva reskostnaden. Således inte kostnader för tid, övernattning, mat etcetera.

Vid resa med bil och specialfordon beviljas ledsagare endast i undantagsfall och förutsätter då att resan är helt omöjlig att genomföra utan ledsagare. Det kan då röra sig om ett omfattande behov av personlig vård under själva färden, medicinering, matning, hygien etcetera.

Krav ledsagare

Till skillnad mot i färdtjänsten kan tillståndet till resa med riksfärdtjänst inte villkoras med krav att en ledsagare följer med. Detta skulle kunna vara lämpligt för mindre barn men även i de fall en resenär är utagerande, kan bli aggressiv, kan få akuta sjukdomssymtom/anfall som kräver omedelbar insats av kunnig person. Chauffören är uteslutande chaufför och kan inte åläggas vårdande uppgifter.

Det är viktigt att i dessa fall bevilja ledsagare och i utredningen även påtala det lämpliga i att resenären har en ledsagare med sig just på grund av att chauffören inte kan åläggas vårdande uppgifter, passa ett litet barn eller hantera en aggressiv person. Det får därefter bli transportörens sak att i förekommande fall vägra åta sig körningen om ledsagare inte finns med.

Anpassning av restid

För att samordna taxiresor samt för att erhålla rabatterade biljetter på allmänna kommunikationer behöver avresetiden ibland förskjutas. Huvudregeln är att för resor under 20 mil kan avresetiden förskjutas tre timmar och för resor över 20 mil kan avresetiden förskjutas sex timmar. I samband med större helger kan större tidsförskjutningar krävas. Billigaste biljett ska i varje enskilt läge eftersträvas.

Avsteg från reglerna om tidsförskjutning kan göras med hänsyn till resenärens funktionshinder och ändamålet för resan.

Bokning av resa

Resor med buss eller tåg, inom Blekingetrafikens trafikområde (Öresundstågsregionen) bokas och betalas av resenären själv även för eventuell ledsagare. Billigaste ej ombokningsbara biljett ska alltid väljas i första hand. Kostnad överskjutande egenavgiften enligt av regeringen fastställd schablon återbetalas till resenär mot uppvisande av kvitton/biljetter.

Längre resor med allmänna kommunikationer och resor med bil bokas genom Riksfärdtjänsten Sverige AB med vilken Region Blekinge har avtal. Resan läggs då in som ett resetillstånd vilket meddelas resenären. Denne får därefter själv ta kontakt med Riksfärdtjänsten i Sverige AB för bokning av biljetter, bil etcetera. Även vid dessa resor bokas som regel billigaste, icke om- eller avbokningsbara, biljetter. Kunden får även vara beredd att justera tiden för sin resa för att billigaste biljettyp ska kunna användas.

Avbokning av resa

Om kunden vill ställa in bokad resa ska kunden snarast meddela detta till Riksfärdtjänsten Sverige.

Om resan var planerad att ske med allmänna kommunikationer ska läkarintyg om sjukdom som hindrar resan kunna uppvisas eftersom resa regelmässigt bokas med icke om- eller avbokningsbara biljetter. Vid avbokning på grund av sådan intygad sjukdom betalar Region Blekinge de eventuella avbokningskostnader som kan uppstå. Om kunden av annat skäl än intygad sjukdom ställer in bokad resa, eller om kunden inte avbokar hos Riksfärdtjänsten Sverige enligt ovan får kunden stå för hela den eventuella kostnad som uppkommer för biljetter och avbokning.

Se även den resenärsinformation som bifogas varje beslut om Riksfärdtjänst.

Samåkning i bil och specialfordon - ensamåkning

Samordning av resor med bil (taxi) och specialfordon sker regelmässigt där det är möjligt. Detta innebär att resenären får samåka på hela eller delar av sträckan. Vid samåkning kan resesträckan och restiden bli längre än vid direktresa. I mycket speciella fall kan Region Blekinge besluta om ensamåkning. I dessa fall ska medicinskt utlåtande som beskriver anledningen till behov av eget fordon alltid övervägas.

Egenavgift

Resenären skall betala en särskild så kallad egenavgift vars storlek beslutas av regeringen och baseras på avståndet mellan start och målpunkt. Egenavgiften är schabloniserad och är tänkt att motsvara normala reskostnader med allmänna färdmedel (tåg 2 klass).

Medresenär

Medföljande person som inte är ledsagare kallas medresenär. Vid resa med allmänna kommunikationer betalar medresenären hela sin reskostnad.

Vid resa med bil eller specialfordon betalar medresenären avgift enligt samma princip som resenären, det vill säga person äldre än 26 år betalar full avgift och person upp till 25 år betalar 70 % av egenavgiften.

Region Blekinge åtar sig inte att boka resa eller biljetter eller stå för någon service för medresenär.

Bagage och hjälpmedel

Bagage får medföras i den mängd respektive trafikföretag bestämmer. Utöver detta får de handikapphjälpmedel som är nödvändiga för själva resan alltid tas med. Personligt förskrivna hjälpmedel får i rimlig omfattning tas med förutsatt att dessa inte kan lånas eller hyras på resmålet. Intyg från förskrivare om behovet av hjälpmedel kan i tveksamma fall krävas. Större och skrymmande handikapphjälpmedel kan i vissa fall behöva skickas någon dag före avresan.

Assistanshund får alltid tas med utan kostnad för resenären.

Ingen särskild hänsyn tas i normalfallet till hjälpmedel som el-skoter/moped. Om den inte oundgängligen behövs under färden utan behövs för vistelsen på besöksorten får den tas med om transportören accepterar detta. Man kan inte bli beviljad annat färdmedel på grund av att man vill ha med sig en el-skoter/moped, fyrhjuling eller dylikt.

Vid resa med bil får normalt bagage tas med. Som normalt bagage räknas två väskor per resenär.

För normalbagage betalas ingen avgift. Eventuella extra kostnader för handikapphjälpmedel som är nödvändiga under resan ersätts av Region Blekinge.

Övriga skrymmande hjälpmedel tas hänsyn till endast om de oundgängligen behövs under färden eller är så specialanpassade att de inte kan avvaras eller hyras/lånas vid resmålet.

Husdjur

På resor med allmänna kommunikationer får husdjur tas med enligt trafikföretagens anvisningar. Eventuell kostnad för detta får resenären själv stå för.

Vid resor med bil och specialfordon får husdjur inte tas med. Undantag medges dock alltid för assistanshund.